

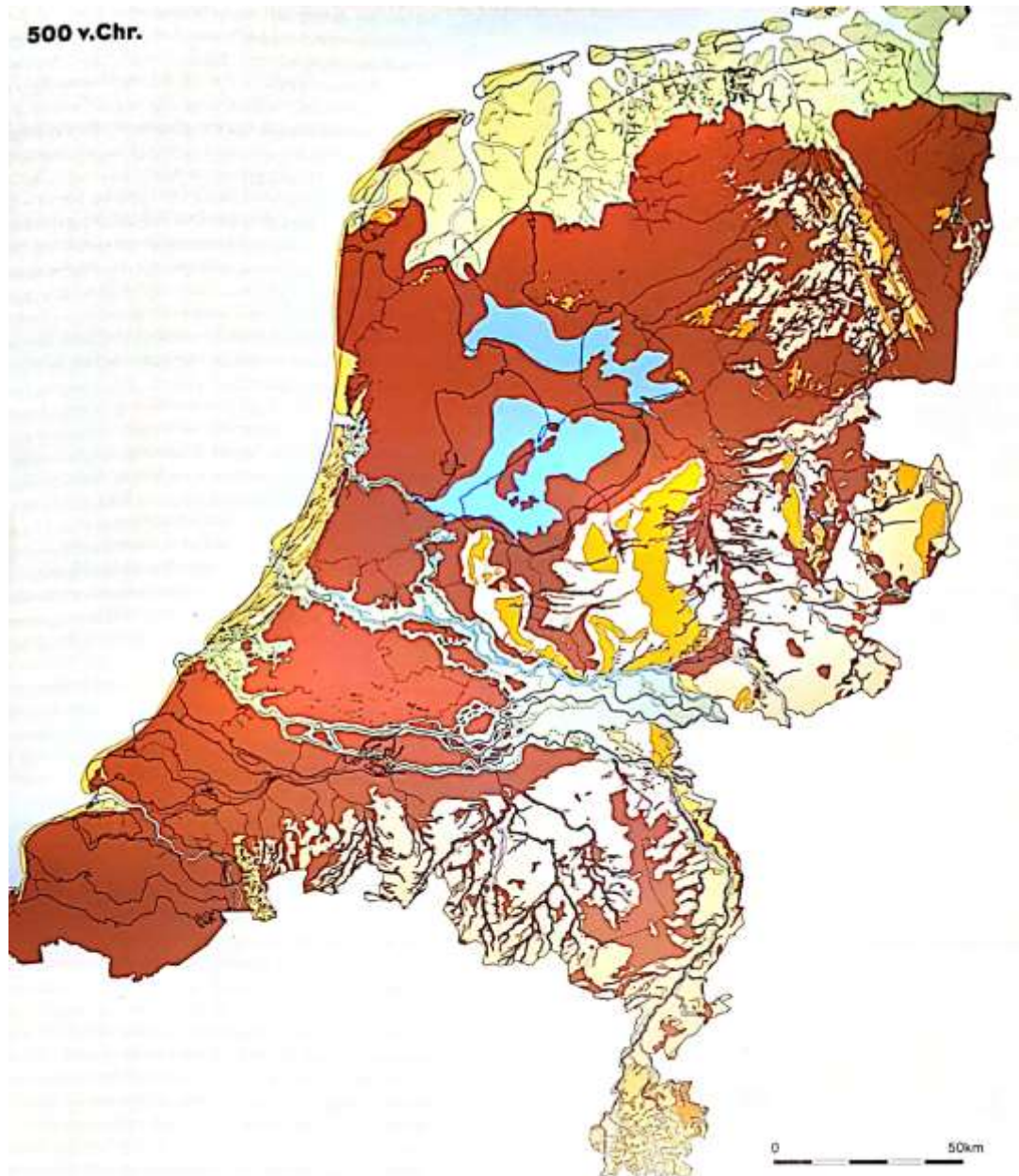
Bomen omzagen voor meer natuur?

Martin Mulder

Er is momenteel veel discussie in het land over het feit dat staatsbosbeheer en Natuurmonumenten in korte tijd veel bos omzagen. Ook in Duitsland worden enorme hoeveelheden bos omgezaagd.

Die natuurbeheerders zijn natuurlijk niet allemaal tegelijk op hun achterhoofd gevallen, dus zullen ze wel ergens hiervoor een verklaring hebben.

Ik ga een poging wagen, want ook in het Hagenpark hebben we bomen omgezaagd omwille van meer natuur.

Zo'n 2500 jaar geleden was Nederland grotendeels open veengebied, waar bijna geen boom groeide. (bruin = veengrond)

Het historische verhaal

Na de laatste ijstijd, het Weichselien, zo'n 11.700 jaar geleden, is de zeespiegel gestegen en de Nederlandse delta ontstaan met duinen en daarachter grote veenmoerassen. Oost Nederland had van de voorlaatste ijstijd, het Saalien, veel keileem in de ondergrond, waardoor het grondwater ook daar erg hoog onder het maaiveld lag. Zo is ook veel moeras ontstaan met eerst laagveenvorming in de ingesloten laagtes en daarop hoogveenvorming. Een groot deel van Oost Nederland was toen kaal en boomloos, open hoogveenlandschap. Het grootste hoogveengebied, het Bourtangerveen, heeft lang bestaan en toen de landsgrenzen getrokken moesten worden met Duitsland is er een rechte streep door het veen getrokken, die je nu nog goed op de kaart kunt zien. Nederland heeft dus heel lang een natte, open delta gehad. Een vruchtbaar landschap dat in barre tijden voor veel graasdieren een veilig heenkomen bood in de vorm van water en voedsel. Omdat Nederland zodoende duizenden jaren een open begrazingslandschap heeft gehad met regelmatig overstromende rivieren en een sterk wisselende kustlijn, is daar ook het soort natuur ontstaan dat typisch voor Nederland is. Nederland is daarom nooit een gesloten natuurbos geweest, maar een open landschap met veel struwelen en open veen-, klei- en zandlandschappen.

Zandverstuivingen en mijnbouw

Die zandlandschappen zijn in de voorlaatste ijstijd, het Saalien, ontstaan door opstuwing door Gletsjers. De Sallandse heuvelrug is in onze omgeving daar het beste voorbeeld, maar ook de stuwwal van Oldenzaal en die van Ootmarsum, die nog in Duitsland doorloopt. In die open, schrale landschappen zijn de boeren schapen gaan houden en er zijn voedselkokers aangelegd om o.a. knollen en granen te verbouwen. De mest van de schapen werd gemengd met plaggen van de heide. Deze potstallandbouwmethode hebben we zo'n 3000 jaar in Nederland gehad.

Of het open landschap ontstaan is door natuurlijke begrazing of door toedoen van de mens, door honderden jaren dezelfde landbouwmethode toe te passen, uiteindelijk levert heel lang hetzelfde landschap de meest bijzondere natuur op. En dat is voor Nederland toch bijna altijd dat open landschap geweest met zo hier en daar een beetje bos.

Rond het jaar 1900 hadden we nog maar zo'n 3% bos in Nederland, met name door het intensieve plaggen en houden van schapen. Maar we hadden zodoende wel 600.000 ha natte en droge heidegebieden met veel amfibieën en reptielen als adder en zandhagedis. Doordat er steeds meer voedsel geproduceerd moest worden, werden de heidegebieden te intensief geplagd, waardoor de bodem ging verstuiven. Door die zandverstuivingen zijn toentertijd hele dorpen letterlijk onder het zand bedolven.

Toen is o.a. de heidemaatschappij opgericht om die te onvruchtbaar geworden heidegebieden deels te bebossen, om het zand vast te houden, en deels om te zetten in landbouwgrond. Dat kon toen, omdat rond 1850 met kunstmest ook arme grond geschikt gemaakt kon worden voor landbouw. De bomen die op die woestijnachtige bodem wilde groeien waren geen inheemse soorten. Want, weet u nog, wij hadden oorspronkelijk hoofdzakelijk natte natuur. Dus veel naaldhoutsoorten werden uit het buitenland gehaald en die massaal in monoculturen (één soort) aangeplant. Soorten als douglasspar (*Pseudotsuga menziesii*), fijnspar (*Picea abies*), hemlockspar (*Tsuga canadensis*) en Japanse lariks (*Larix kaempferi*). Verder werden er veel dennen (*Pinus sylvestris* en *Pinus nigra Corsicana*) aangeplant als stuthout voor de mijnen. Maar die dennen bleven uiteindelijk ongeogst, omdat de mijnbouw in Nederland stopte te bestaan. Allemaal exotische boomsoorten dus die goed op die arme gronden wilden groeien. Het nadeel was dat we al geen echte bosnatuur hadden, en nu zeker niet met al die exotische monoculturen.

Klimaatverandering.

Nu de klimaatverandering zich de laatste jaren in hoog tempo voltrekt, zien we ook dat die Nederlandse naaldhoutbossen met vaak maar één boomsoort zeer gevoelig zijn geworden voor plagen als van de groep van de schorskevers. De letterzetter is daar de meest beduchte van.

Die kevers hebben een luilekkerland, vermenigvuldigen zich in rap tempo en zorgen dat veel bomen en zelfs hele bospercelen massaal doodgaan. In Duitsland is dat nog rampzaliger, omdat ze daar nog veel grotere bospercelen hebben met slechts één naaldboomsoort.

De zachte winters en drogere zomers zorgen dat die vaak ook exotische kevers niet meer verdwijnen. Het 'zandverstuivingsbos' zal in rap tempo afsterven.

Actief omschakelen naar duurzaam, half open, inheems bos.

Uiteindelijk zullen we die exotische naaldbossen niet kunnen behouden. Kunstmatige natuur zal kunstmatig beheert moeten worden. Dat kan met wat lapmiddelen als natuurlijke vijanden uitzetten of lokdoosjes plaatsen met lokstoffen (feromonen). Als je dit monocultuurbos gewoon dood laat gaan en je doet verder niets, dan hebben we over 200-300 jaar wel gevarieerde Nederlandse bossen, die groter zullen zijn dan ooit. Dat komt omdat we zowel de kust als de rivieren bedijkt hebben. De natte gronden zijn allemaal via planmatige ruilverkavelingen ontwaterd met veel sloten en drainage. Dus we hebben sinds een 200 jaar een veel droger Nederland, waar 'van nature' bos kan gaan groeien dat ecologisch heel interessant kan zijn. Dan kun je eerst de natuurwaarde eerst enorm laten teruglopen door het afsterven van die monoculturen, of je helpt die exotische bossen een handje en je gaat dat bos planmatig oogsten, zolang het hout nog wat waard is. Overigens zullen bomen die ziek zijn en nauwelijks nog groeien geen CO₂ meer vastleggen. Jong, gezond en zo snelgroeiend bos is een belangrijke voorwaarde voor het veel vastleggen van CO₂.

Met actief omvormen van het Nederlandse monocultuurbos, kunnen we versneld het hout oogsten en verkopen en met de opbrengst het bos via natuurlijke verjonging en/of deels aanplanten herstellen in bos dat in het 'nieuwe' drogere Nederland nog eeuwen voor bijzondere natuur kan zorgen. Als we daar dan ook voldoende voedsel voor wilde dieren te bieden hebben, dan levert dat weer zo'n half open natuurlandschap op met boomkernen, half open

struiklandschappen en open bloemrijke velden met moerasvegetaties en droge heidegebieden. Precies zoals we dat duizenden jaren hebben gehad.

Samen met de Europese afspraken over het verplicht beschermen van de voor Nederland meest bijzondere natuur, de natura 2000 gebieden, komen we bij de massale boskap die we nu kunnen waarnemen. Klein en grootschalige kap van exotische, zieke bosgebieden van weinig natuurwaarde, waar een nieuw, open natuurlijk landschap voor moet terugkomen.

Een half open Hagenpark.

Wat we in het Hagenpark doen t.b.v. een natuur- en milieueducatief doepark, is eigenlijk hetzelfde wat we bij het Nederlandse natuurherstel kunnen waarnemen. Het verruigde, te dicht geplante en daarna ook nog verder dichtgegroeide, bijna

bosachtige park hebben we weer open gemaakt. Natuurlijk als eerste om die voor Nederland bijzondere natuurlijke gelaagdheid van kruiden, struiken en bomen te laten zien, maar ook om het park mooier te maken qua belevingswaarde. Want het nu veel opener park met een verzameling aan zeer bijzonder en fraai uitgegroeide bomen en nu ook nieuw aangeplante inheemse struiken, de nieuw stromende waterbronvijver met waterspeelplaats en straks ook de bloemrijke kruidenlaag, maakt het park weer geschikt voor typisch Nederlandse natuur.

Een bijkomend voordeel van een ook naar de omgeving toe open park met zichtlijnen op bijv. de watertoren is dat de ouders met kinderen, de oudere wandelaar, de natuurgenieter, en ook de dakloze, het geheel als veel veiliger zal ervaren.

Tot slot: Een bestaand park omvormen naar een natuurlijk park vraagt in eerste instantie maatregelen die strijdig zijn met de natuur. Je zaagt bomen om, rooit struiken en spit met een grote kraan de grond om. Dit allemaal om de basis te leggen voor een open natuurlijk doepark, waarvan de contouren nu steeds meer zichtbaar gaan worden. Maar natuurlijk is het altijd jammer als je gezonde bomen moet omzagen om dit alles mogelijk te maken. Maar echte natuur bestaat

absoluut niet alleen bij de gratie van alleen maar een akker dat volledig bedekt is met bomen. Het ideale natuurpark bestaat nu uit de meest bijzonder oude bomen, aangevuld met nieuw aangeplante jonge bomen en struiken en vooral ook nog deels in te zaaien open bloemenvelden. In combinatie met een weer natuurlijk ingerichte Almelose Aa en de nu al zeer populaire waterspeelplaats een goede parkformule met alle ingrediënten voor de bijzondere natuur die zo kenmerkend en waardevol is voor Nederland.